

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre . . . 6 korona.
Egyes szám ára 4 fillér.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER:
szombaton és egyes rendki-
vüli alkalmakkor.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:
Városi közlevéltár (városház,
földszint 7. sz. Ide küldendők
a kéziratok.

KIADÓHIVATAL:
Városi könyvnyomda-vállalat
irodája. Ide küldendők
az előfizetési díjak és hirde-
tések.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: VECSEY IMRE. ♦♦ Felelős szerkesztő: KONCZ ÁKOS.

Kiadótulajdonos: A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.

Tömörülés.

Október 10-én a törvényhatósági bizottsági tagok egy tekintélyes csoportja gyűlt össze a városháza nagy termében azon eélből, hogy Debreczen sz. kir. város jövője fejlődésének ügyében tömörüljön. És mivel ezek a városatyák a politikát teljesen ki akarják zárni a közgyűlési teremből, nem is volt semmiféle pártszínezete az összejövetelnek, mert minden pártbelit láttunk az értekezleten, melyet Márk Endre, Szilágyi Imre, Jánosi Zoltán és Bacsó Dezső dr. irták alá. Az összehívók nevében Márk Endre nyitotta meg az ülést, felkérvén Peczkó Ernő dr.-t a jegyzőkönyv vezetésére.

Márk Endre megnyitó beszédében elmondta tárgyilagosan, hogy más anyagi és szellemi erőre nézve kisebb városok tulszárnyalják Debreczent a modern haladás terén. Ennek oka szembeeszkő és éppen azért, mivel a bajok torrását ismerjük, segíthetünk egyesült erővel a bajokon, Mindnyájan tapasztaljuk — mondja Márk Endre, — hogy a városi tanács a legszebb és legéletrevalóbb javaslatokat készítette elő, minden igyekezetét a város nagyságának, jólétének, fejlődésének és haladásának előmozdítására fordítja, de a folytonos halasztási indítványok, melyek egyesek cselekvésében gombamódra teremnek, ellentállanak a kivitelnek és a legszebb, legnemesebb és leghasznosabb ügyek betetőzését késleltetik. Ugy látszik, hogy a kerékkötők munkáját megsokalta a bizottsági tagok mélyebben gondolkozó része és nem régen állást foglalt a maradi törekvésekkel szemben. Nyíltan ellentállott a halasztási törekvéseknek és a szervezeti szabályzat és fizetésemelés tárgyalása alkalmával összetartó erejével legyőzte a klikk-uralmat. Az ébredés ezen jele és a küzdelem diadala most már arra intsen minden városunk javát, közérdekeit előmozdítani kívánó embert, hogy folytassa a haladást célzó munkát minden vonalon. Előtünk van a költségvetés tárgyalása és később a tisztújítás kérdése, tömörülnünk kell tehát igazaink védelmére és elbuktatására azon törekvéseknek, melyek retrograd irányban akarják ve-

zetni a város ügyeit. A tisztító, megifjító és pezsgő munkához nem kell semmiféle szervezet, pártalakítás, csakis a modern haladás törekvésében egyesülni kívánó akarat. A város javát akarja ez a gyülekezet, menten minden önös érdekektől. Épen azért javasolja, hogy szervezzenek egy 25 tagu küldöttséget, mely az ügyeket előkészíti és azokat a Debreczen fejlesztését célzó bizottsági tagok elé terjeszti a közgyűlések előtt. Az intéző bizottság tagjaiul ajánlják az összegyűlteket: Márk Endrét, Degenfeld József grófot, Szilágyi Imrét, Jánosi Zoltánt, Bacsó Dezső dr.-t, Kenézy Gyula dr.-t, Balkányi Miklós dr.-t, Tóth Kálmán dr.-t, Zellinger Edét, Schvarcz Vilmost, Fejér Ferenc dr.-t, Révi Nándor dr.-t, Peczkó Ernő dr.-t, Poroszlai Lászlót, Tóth Istvánt, Bruckner Ernő dr.-t, Muraközy Lászlót, Horváth Mártont, Komlóssy Dezsőt, Jóna Vincét, Zöld Mihályt és Freund Jenő dr.-t.

Megalakulván ekként a város fejlődését előmozdítani akaró gyülekezet, az értekezlet Márk Endre éltetésével véget ért.

Legtöbb adótfizetők figyelmébe.

Debreczen szabad királyi város igazoló választmánya által városunk legtöbb adótfizető bizottsági tagjainak 1909. évre szóló névjegyzéke egybeállítván, ezen névjegyzéket az 1886. évi XXI. t.-c. 28 ik §-ának rendelkezéséhez képest alólírott naptól kezdődőleg 15 napi közzemlére kitétettem. Erről az érdekelteket annak megemlékezésével értesitem, hogy a névjegyzék a városi főjegyző hivatalos helyiségében a hivatalos órák alatt (dél előtt 8—1 óráig) megtekinthetők s az az ellen irányuló észrevételek vagy írásbeli felelkezések a közzemlére kitételideje alatt ugyanott beadhatók, Debreczen. 1908. október 13. Kovács József s. k., polgármester.

Magyar birtokviszonyok és birtokrendezések a multban és jelenben.

(Irta és a Magyar Mérnök- és Építész-Egyesület 1908. évi október 4-én tartott vándorgyűlésen felolvasta: Székely Ferenc.)

A gazdasági élet tápláló forrásai: a földmivelés, az ipar és kereskedelem. Ezek együtt alkotnak egy egészet, egyiknek fejlődése a másik fogyasztó képességétől függ.

Azok az államok, hol mind a három gazdasági erőforrás, avagy csak a két utóbbi is megtalálható: gazdagok; míg a pusztán földmivelő államok nem abszolút, hanem negatív értelemben szegények.

Hazánkat a tudomány a földmivelő államok közé sorozza, mert egyedüli termőforrásának, mezőgazdaságának csak nyerstermékeivel vesz részt a világpiacon, pedig abban a kedvező helyzetben van, hogy a legideálisabb állapotot is könnyen elérhetné, t. i. azt, hogy mind a három forrásból merithetne; abban a kivételes és szerencsés helyzetben van, hogy nem kellene rászorulnia senkire sem akkor, ha eladni, sem akkor, ha venni akar, mert van bőven mindene hozzá. Csak egy hiányzik: a gazdasági összhang! Ez azonban nem kevesebbet, mint fejlődő ipart, virágzó kereskedelmet jelent. Mindezeknek azonban, sajnos! még csak felismerésig jutottunk el, de csak rövid idő óta, mióta a közszellem a régen óhajtott gazdasági irányban terelődött.

Örömmel konstatalem, hogy malom-, cukor-, szesziparunk már van, sőt oly nagyra fejlődött, hogy ezekben a kerekvilágon első helyen állunk. De hát ez még roppant kevés. Különben had beszéljenek a számok.

Legutóbbi statisztikánk 4 milliónál több mezőgazdasággal foglalkozó munkással szemben kerek számban csak 800,000 ipari munkást mutatott ki. Ehez nem kell több magyarázás. Kereskedelmünk iparunknál is gyengébb, főleg a belföldi szükségletek kielégítésére szorítkozik.

Innen van, hogy pénz dolgában ma is ott vagyunk, ahol ezelőtt 80 évvel, midőn az egyik követ így fakadt ki az országgyűlésen: az ut, melyen a pénz bejön az országba: keskeny, de amelyen kimegy: az igen széles.

Egyetlen termőforrásunk, egyedüli nemzeti értékünk tehát egymaga a föld. — Ez azonban oly drága tulajdonunk, mely nem csupán gazdasági, de erkölcsi értékük is lévén, minden földbirtok egy darabja a hazának. A földbirtok szolgál alapul az állami és társadalmi alakulásnak és berendezkedésünknek s ez képezi ma is a nemzeti vagyont, amely telkekbe, a földbe van fektetve.

Országunk lakosságát ősidők óta a földmivelés foglalkoztatja. Gazdasági életünknek ez a legfontosabb ágazata. Ezer év tapasztalatai bizonyítják, hogy ez a foglalkozás felel meg leginkább természetének, hajlamainak, vágyainak, miért is kezdettől fogva a földbe és a földön élő jószágba fektette s fekteti ma is nagy előszeretettel vagyonát. Sőt éppen nem ritka eset, hogy az, aki iparral, kereskedelemmel vagyont szerzett, utóbb is vagyonát a földbe fekteti, földet vásárol és foldesurrá lesz, mért hát öröklött hagyományaink különös szeretettel a földmiveléshez vonzanak. Ebben rejlik magyarázata a régi előítéletnek, mely csak a nemes földbirtokost tartotta valóságos urnak s hogy ma is a földbirtok részesül a legnagyobb becsben.

Már kezdetben a földbirtok bírása választotta szé a társadalmat hódítókra s hódítottakra és ezen elkülönzés teremtette meg az uralkodó és szolgáló osztályt. Előbbiek voltak a föld urai, utóbbiak a föld munkásai. S majdnem egy évezreden át a földbirtok megosztása, a föld használatába való részesedés befolyá-

solta nemzetünk sorsát. A földbirtok viszonyaiban beállott változások idézték elő a legményebbre ható eseményeket.

Már az előadottakból is kitűnik, hogy a felolvasásom tárgya nem egy, hanem több szak körébe vág. Részben történeti és jogi, részben technikai és gazdasági vonatkozású és jelentőségű, minélfogva a sajátos dolgok érdekes és értékes anyaga egy szűk keretbe illesztett értekezésben már sokoldalúságánál fogva sem ölelhető fel. Ennélfogva hitelt érdemlő kutforrásokból merítve csakis vázrajzát kívánom adni a magyar birtokviszonyok alakulásának és a birtokrendezések fejlődésének.

Az érdekes, de terjedelménél fogva lapunk szűk keretét meghaladó tanulmányokból csupán Debreczen birtokviszonyaira vonatkozó részét adjuk:

A régi birtokviszonyokra és gazdálkodásra Debreczen nyújtja a legbővebb és legtartalmasabb anyagot, épp ezért egy kis kitéréssel kiemelem, mint a földközösségnek érdekes példáját is. Nevezetesen az urbériség rendezése előtt a jobbágybirtokon, sőt több helyütt a köznemesek birtokain is, a földközösség uralkodott, ahol a belső telken kívül más egyéni tulajdont nem ismertek, hanem közösen használták a határt. Előrebocsátom, hogy a földközösségre vonatkozó anyagnak lényeges gazdagítását Tagányi Károly országos levéltárnoknak, hazai tudósítónknak köszönhetjük.

Az ősi földközösségnek tudományos színvonalon való eddigi tárgyalása, méltatása és megvitatása oly temérdek anyagot hozott felszínre, hogy a földközösségnek egész szovalma támadt s a hiteles adatoknak bősége kétségtelen bizonyítja, hogy hazánkban is a földközösség szélesben, Debreczenben pedig egész a közel jelenig el van terjedve. Nem lenne érdemtelen tehát ezt is egy pár konkrét adattal kézzelfoghatóvá tenni.

De mielőtt ezt tenném, kötelességszerűen megjegyezni kívánom, hogy Debreczenre vonatkozólag az adatokat Zoltai Lajos ur, a városi muzeum derek őre és Debreczen város gazdasági történetének és régészetének egyik szorgalmas és jeles buvára szolgáltatta.

Debreczen nagy hatása részben Bihar, részben Szabolcs vármegyékben feküdt, mielőtt 1876-ban Hujdu vármegye létesült. A város 1693 előtt földesuri hatóság alatt állott ugyan, de urbéri szolgálatokat soha sem teljesített.

Debreczenben 1774-ig a belteleken és szőlőskerteken kívül más magánjogi természetű birtok nem volt. A roppant kiterjedésű határban a szántóföldeket, a kaszálókat, legelőket és erdőket, valamint az ezeken gyakorolható mindennemű királyi kisebb haszonvételeket, a vagyonközösség alapján, a város polgárai használták. A régi városi jog szerint minden beltelek után elegendő mennyiségű szántóföld járt. Egy 1588. évi statutom szerint „aki szántani akar, először többet egy holdnál fel ne foghasson, ha egészen felszántja, úgy foghat fel másik holdat“. A ház után való földek minimális területe a XVIII. század derekán még a XVIII. század első felében is egynyalas, vagyis 5 és fél katasztrális hold volt. Ez a terület az adómennyisége arányában emelkedett, de négy nyilaslál többet senki sem kaphatott.

A házutáni földek a város ősi határában feküdtek, mely határrész Debreczenhez részint az első foglalás, részint királyi adományozás jogán tartozik. A ház utáni földek nem voltak állandóan kiosztva, hanem a határnak hol egyik, hol másik részét fogták fel szántásra. Kezdetben 3 évenként, a XVII. század végén már 7 évenként ismétlődő kiosztás szerint. Ez oknál fogva ezeket a földeket *forgó földeknek* is nevezték s a város a termésből csupán dészmat szedett.

Az ilyen földek kiosztásának rendjét és módját a tanács határozza meg. Az 1849-iki statutum a szántóföldek kiosztására nézve így rendelkezik: „Régen mint szokták, a földosztást szántásnak, vetésnek, most is aszerint dividálják, osszák: rendeljük; úgy, hogy elkezdvén egyik dülőföldet egyik utcának, mindaddig, míg kitelik, azután ismét fordulván a másik dülőföldnek mindaddig osszák rend szerint, míg kitelik számok az utcáknak. Az alsójárásaiak kívül kezdvén el a földosztást a külső részről“. Azt is a Tanácsban döntötték el és pedig valószínűleg sorshuzás, vagyis nyilvetés szerint (innen a nyilas elnevezés), hogy az utcák milyen rendben következnek egymás után a földosztásnál, vagyis, hogy melyik utcával kezdődjék a földosztás, amelyet azután a házak sorrendje szerint folytattak.

A ház után való földek magánbirtok gyanánt 1114-ben osztották ki a határnak egy véglegesen e célra kijelölt részén, az ugynevezett Ondód, Fegyvernek és Cuca nevű dülőkből, mint a belső telkek elválhatatlan tartozékai. Osztó kulcsul a beltelek területe szolgált, ugyanis minden 8 négyszögöl után egy öl széles és 300 négyszögöl hosszú, vagyis 300 négyszögöl szántóföld jutott. Ezek a földek 1876-ig ház nélkül nem is voltak elidegeníthetők; 1893-ig pedig csakis házbirtokosok között képezhetők szabad adásvetés és csere tárgyát.

A ház után való földeken kívül, különösen a XVII. század elejétől kezdve pénzes vagy béres földekkel is találkozunk — Ezeket a Tanács a zálogjogon birt pusztákon, a török uralom idejében elpusztult szomszédos falvak határain, osztatta ki a város polgárai között, eleinte minden különösebb korlátozás nélkül, csupán arra vigyázva, hogy polgár használja, meg — amint egy 1664. évi határozat mondja: „azon földeknek bérből kell kitelni minden fizetésnek (t. i. egy 1696. évi határozat szerint: szénakaszáztatás, a mezőn kutak s gátak csináltatása); ha ki élni akarja, deponálja adóját s birhatja; ha azt nem cselekszi, annak adják, aki leteszi érte adóját“. Később már mindinkább a polgár értékéhez, vagyis adójához és teherviselőképességéhez alkalmazkodtak a béresföldek kiosztásánál, ami szintén 7 éves időközökben történt. Ezek szántó és kaszáló földek voltak. A szántók: Szepes, Ebes, Hégyes, Macs, Elep és Kösélyszeg pusztákon (régebben még Szentgyörgy és Zelemér pusztákon (határához tartoztak); a rétek, illetve a kaszálók az erdős Csere, Haláp, Bánk, Pacz, Fancsika, Monostor, Guth pusztákon feküdtek, sőt a XVIII. század elején még Kutyaabagos és Aradvány pusztá is ide tartoztak.

A béres földek kiosztásának módja szintén 1774-ben rendeztetett utoljára. Ez a rendezés meg-

hagyta ugyan a hét évről hét évre való osztást, de a föld használatát mégis inkább állandósította; mert attól kezdve az osztás tulajdonképpen csupán az időközben előállott változásoknak megfelelő kiigazításává vált.

Béresföldet is csak beltelekkel bíró polgár kaphatott, de csak úgy, ha legfeljebb 10 forint adója volt, vagy ha annál kevesebb adót fizetett ugyan, de igavonó jószágot tartott.

Általában az osztás kulcsa az adóhoz és a ló, meg szarvasmarha számához igazodott. De 16 nyilasnál, vagyis 90 katasztrális holdnál többet senki sem birhatott. Ekkor összesen 9346 nyilas, vagyis 52.582 kat. holdnyi bérföld és pedig szántó és kaszáló osztott ki.

Ezekből lettek a mai polgári tanyabirtokok. Ugyanis a város közönsége 1811—1818 között 635,385 com. forintért vehette ismét zálogba 32 évre a kincstártól az ohati, zámi, hegyesi, halápi, bánki, fancsikai és monostori pusztákat, melyekért 1745-ben 80 évre csupán 30 ezer frtot kellett fizetnie — Egyes családoktól birt puszták és pusztarészek auctiója is igen sok pénzbe került a városnak. A városi Tanács tehát, hogy ilyen nagy összeget alóteremthessen, az ujra zálogba vett puszták egy részét, — bizonyos korlátozó feltételek alatt és összeget átruházta, illetőleg meghagyta használatra, most már az egész zálogos időre az eddigi bérlőknél, sőt ujonnan jelentkező polgároknak is engedett át ilyen földeket, mondván: „Az alzálogosok, vagy maradékaik e földeket szabadon birhatják mindaddig, míg ki nem váltatnak“.

Ilymódon összesen 5075 nyilas, vagyis mintegy 28,548 katasztrális hold tanyaföld ment át 1025 polgár kezébe alzálog jogán. Egy nyilas tanyai föld 9000 négyszögöl, vagyis 5 katasztrális hold és 1000 négyszögöl.

Midőn pedig 1854-ben az ősrégi patens életbe léptetésével a város zálogjogon birt összes pusztáit megörökitette s az imént megnevezelt hét pusztát és egymillió 4900 forintért a kincstár megváltotta, a tanya és kaszáló földek öröktulajdonjoggal a zálogtartó gazdánál maradnak, miután ezek a megváltás összegének nagyobb részét magukra vállalták. Az akként szintén magánjogi természetűvé vált tanyabirtokok telekkönyveiben kikötött az a korlátozás, hogy azok csupán házzal bíró polgároknak adathassanak el. Ezt a korlátozást, noha kijátszható, a városi közgyűlés, a házi pénztár érdekének, valamint a városi polgárság jólétének megóvása tekintetéből még 1897-ben is fentartani határozta.

A kaszálóbirtokok megörökítése dolgában az 1854-ben ideiglenesen kötött szerződés kapcsán a város és a polgárság közt hosszú, küzdelmes per keletkezvén, a kaszálók csak 1897-ben rendeztetek és adattak át véglegesen. A tanyabirtokoknál bejegyzett telekkönyvi korlátozás a kaszálók telekkönyvezésénél csupán tévedésből maradt ki és csupán bizonyos szolgalmi jogok jegyeztettek be a város javára. A megörökített kaszálók száma 835 volt 7549 boglyás területtel, ami 16,988 katasztrális holdnak felel meg.

Nagy terület szakadt el a közvagyonból 1877-ben is. Ugyanis a várost környező 18,000 kat. holdat kitevő Belső legelőből miután aránylag véve kevés

jövedelmet hozott a városnak, 14,806 holdat bizonyos osztókulcs szerint, osztályozott holdját 80 fillért, mint a belsőtelek tartozékát, a város örökösen átengedte, illetve kiosztályoztatta a lakosságnak. 1893-ig ezek az ugynevezett új földek is csupán házzal bíró lakosok között képezheték eladás-vétel és cseretárgyát.

A hortobágyi 42,000 kat. holdas legelőt ma is osztatlanul használja a polgárság erre jogosított része. Igaz, hogy a XIX. század elejétől fogva nem ingyen, hanem a házipénztárba fizetett legelőadóért. Ez a legelőadó azonban alig több, mint az ezen területre kirótt állami adók, az ármentesítési és egyéb gazdasági költségek összege. A legeltetési jog bizonyos kulcs szerint most is csupán a háztulajdonosokat és a tanya-birtokosokat illeti meg.

Országos mozgalom a boritaladó ellen.

— Irta: Liptai Albert. —

A magyar szőlőtermelés a boráraknak eddig nem tapasztalt alacsony színvonalra való süllyedése folytán válságos helyzetbe került. Amíg eddig is alig látott jövedelmet a magyar szőlőgazda óriási befektetéssel létesített és nagy gonddal és fáradsággal föntartott telepítéséből, most már határozott veszteséggel kénytelen küzdeni. Bizonytalanná vált egész jövője. Ez a föllette sajnálatos valóság megérdemli nemcsak az illetékes kormánykörök figyelmét, hanem gondolkodásra készíthet mindenkit, aki csak a legcsekélyebb mértékben is érdeklődik hazánk közgazdasági viszonyai iránt.

A mezőgazdaság többi ága mellett ritkán esik szó a szőlőművelésről és ezért sokan meg nem érdemelt módon csekély jelentőséget tulajdonítanak neki.

Pedig tudnunk kell, hogy a hazai szőlők milliárdnyi értékűek, félmillió gazdának adják meg a mindennapi kenyeret és egy millió munkáskezet foglalkoztatnak egész éven át. Ezt a mezőgazdaságnak kevés más ága mondhatja el magáról.

És mégis, mit látunk? A kormány előmozdította ugyan a szőlők fölujtását, amikor a filoxera kiirtotta a hazai palántákat, azonban most, amikor a nagy munka gyümölcsét is kellene élvezniök a termelőknek, szinte ridegen elzárkózik attól, hogy a szőlő terményének: a bornak értékesítését is biztosítsa. Amit egyik kézzel adott, azt a másikkal visszaveszi.

Agrárkölcsonnel lehetővé tette a szőlők fölujtását, de föntartotta a boritaladót, amely a borfogyasztás elterjedésének legnagyobb akadálya. Ez az adó nemcsak ólomsúlylyal nehezedik a termelő vállára, hanem egyik legfőbb oka a borhamisítás elterjedésének is, mert a tömegfogyasztásra való olcsó borok csak úgy biztosítanak kellő hasznot, a boritaladóval megterhelten, ha azokat „szaporítják“, szóval: hamisítják.

Sehol a világon nem rónak ki a borra oly nagy adót, mint nálunk. Sőt a legelső államokban (Franciaországban, Olaszországban stb.) nem is létezik ez az adónem. Semmilyen mezőgazdasági

termény nem esik adó alá, csak a bor. És amellett ennek az adónak — amelyet bérbe ad az állam — behajtási módja egyszerűen középkori. Olyan vexációknak vannak kitéve a termelők, hogy valóban csoda, hogy mindezt eddig eltűrték.

Egy kitűnő nemzetgazdászunk azt mondta: Ha a kormány erőszakkal tönkre akarja tenni a hazai szőlőművelést, erre valóban jobb eszközt nem találhatott volna, mint a boritaladó behozatalt és föntartását.

Az abszolutizmus korszakának maradványa ez az adó. Ausztria csempészte be hozzánk, az ő mintája nyomán hozták be nálunk, csak hogy persze — nagyobb fokban.

Egy évtized óta küzd a hazai szőlőgazdátársadalom e súlyos adó leszállítása érdekében. Hasztalan. Pénzügyminisztereink mindig azzal álltak elő, hogy ők a boradó révén befolyó összeget nem tudják nélkülözni az állam háztartásában. Nem találnak rá máshonnan fedezetet.

Majd mikor a törvényhatóságok, városok, gazdasági és szőlészeti egyesületek mind erősebben kezdték ostromolni a pénzügyminisztert élőszóval és föliratok százával, akkor végre valamelyes ígéretet kaptunk, azt, hogy a szeszadó fölemelése arányában le fogja szállítani a boritaladót, illetőleg az általános adóreform keretében megoldja ezt a kérdést a bortermelők megelégedésére.

A szeszadót azóta harminchét millió koronával fölemelte a pénzügyminiszter, a boritaladó leszállításáról azonban megfeledkezett. Pedig ime itt adódott ki az a bizonyos „fedezet“, kétszeres summában is, mert a boritaladó összesen tizenhat milliót tesz ki.

De hogy milyen tarthatatlan a pénzügyi körök argumentációja, amelyek mindig a fedezet kérdését tolják előtérbe, az a következő tényből is kitűnik. Tíz évvel ezelőtt, amikor a boritaladó leszállítását kértük, egy milliárdnyi volt az állami bevételek előirányzata, ma már másfél milliárdnyi. És fedezet még sem található ebben a rengeteg összegben.

Van és kell is hogy legyen. Mert ma a bortermelés életkérdésévé vált, hogy ez az adó végleg eltöröltessék: a borárak ugyanis már a boritaladó színvonalára szálltak alá, tehát a termelők összes bevételüket az államkasszába kénytelenek beszállítani ez adó címén. Ez pedig a magyar bortermelés csődjét jelenti.

Ha ezt akarják a pénzügyi körök, akkor tartsák fönn továbbra a boradót. Ha ellenben mégis számbaveszik másfél millió állampolgár boldogulását, akkor mielőbb el kell törölni végleg a föld színéről. Ezt egy nagy országos gyűlésen követelni fogják e napokban a termelők.

Együttal pedig tiltakozni fogunk az ellen, hogy ez az adó az államnak tett szolgálatok fejében átengedtessek a városoknak. Mert akkor ez az adónem nemcsak hogy nem fog megszűnni soha, hanem behajtása körül még több visszaélés fog történni, mint eddig.

Az ürmophár pedig már éppen betelt.

Elvi jelentőségű határozat.

Végkielégítésben részesült, de később újra alkalmazott tisztviselőnek előbbi szolgálata a magasabb összegű személyi pótléokra igényt adó szolgálati idő számításánál figyelembe nem vehető.

A m. kir. közigazgatási bíróság 1908. évi 170. számú határozata. A közigazgatási bíróság Sz. Lajos kir. törvényszéki aljegyzőnek személyi pótléka ügyében az 1907. évi 7708. szám alatt kelt igazságügyminiszteri határozat ellen benyújtott panaszát 1908. évi március hó 10. napján tartott nyilvános ülésében az 1896. évi XXVI. t.-cz. 83. §-a alapján vizsgálat alá vevén, következőleg ítélte: A m. kir. közigazgatási bíróság a panasznak helyt nem ad. Indokok: A panaszló mint a b—i kir. ítélőtábla területére kinevezett segélydíjas joggyakornok 1898. évi november hó 27. napján tette le a hivatali esküt, majd 1899. év október hó 3. napján a gy—i kir. járásbírósághoz aljegyzővé neveztetett ki, szolgálatképtelensége folytán pedig az 1904. évi december hó 16. napján 13,942. szám alatt kelt igazságügyminiszteri rendelettel 6 évi 1 hónapi és 4 napi beszámítható szolgálati ideje után végkielégítésben részesített. Utóbb az 1907. évi május hó 24. napján 6557. szám alatt kelt igazságügyminiszteri rendelettel a k—i kir. törvényszékhez újból aljegyzővé kineveztetvén és e minőségben a hivatali esküt 1907. év június hó 12. napján letévén, 1200 K évi fizetése és 200 K személyi pótléka ugyanazon év és hó 16. napjától folyósított. Nevezett aljegyző ezzel szemben azt vitatja, hogy miután már előbbi alkalmaztatása idejében 1600 K fizetés jellegű illetményt élvezett, továbbá miután lényegileg nem új kinevezésről, de újból való alkalmazásról lehet csak szó, az 1906. évi 4600—M. E. számú miniszteriumi rendelet 29. §-ának alkalmazásával évi 1600 K fizetés jellegű illetményre annyival inkább igényt tarthat, mert a pénzügyi szolgálati szabályok 326. §-a szerint a végkielégített, de később újra alkalmazott tisztviselőnek előbbi szolgálata szabályszerű elbánás alkalmával beszámítandó és mert ezen bíróság közigazgatási osztályának 12. számú döntvénye indokolásában kimondotta, hogy a végkielégítés az ellátás természetével és jellegével bir és annak ugyanaz a rendeltetése, mint az ideiglenes nyugdíjnak. Ennek az érvelésnek azonban nincs kellő alapja. Mert igaz ugyan, hogy a pénzügyi szolgálati szabályok 326. §-a és az idézett bírósági döntvény indokolása az említett kijelentéseket tartalmazzák. Azonban eltekintve attól, hogy a közigazgatási bíróság idézett döntvényének indokolása világosan kifejti, hogy a végkielégítésnek ellátás jellegét és rendeltetését mily vonatkozásban érti és hogy ezen döntvény indokolása azt is kimondja, hogy a végkielégítés által a férj vagy atya igénye megszűnik, kétségtelen, hogy úgy a szolgálati szabályokban, mint a bíróság döntvényében kifejezésre juttatott jogelvek kifejezetten csak az azok által érintett nyugdíjazási esetekre vonatkoznak. A jelen esetben azonban nem a nyugdíj alapjául szolgáló szolgálati idő megállapításáról van szó, hanem oly

illetmény megállapításáról, melyre nézve jogforrásul csak az e részben érvényben levő 1906. évi 4600—M. E. számú miniszteriumi rendelet határozmányai szolgálhatnak, mivel az 1904. évi I. t.-c. a kormányt hatalmazta fel a személyi pótlékok engedélyezési módozatainak megállapítására. — Ezen rendeletnek a panaszló által felhívott 29. szakasza azonban kimondja, hogy az ideiglenes nyugalmazásban töltött idő, a magasabb összegű személyi pótlékra igényt adó szolgálati idő számításánál megszakítást nem képez s ennél fogva az ideiglenes nyugdíjazást megelőzőleg és az azt követőleg ugyanabban a fizetési osztályban eltöltött szolgálati idő együtt számítandó, míg a végkielégített alkalmazottakra nézve hasonló intézkedést a miniszteriumi rendelet nem tartalmazván, azokra az említett intézkedés a joghasonlóság elvének alkalmazásával sem terjeszthető ki. Erre való tekintettel a panasznak helyt adni nem lehetett.

Hirek.

— Személyi hírek. Kovács József polgármester, Vecsey Imre főjegyző, Magoss György dr. tiszti főügyész és Roncsik Lajos főszámvevő a város képviselőtestületében részt vettek a Rudolf trónörökös szobrának leleplezési ünnepélyén. Oláh Károly tanácsnok pedig a Múzeumok és Könyvtárak Szombathelyen tartott közgyűlésében képviselte a városi múzeumot.

— Tóth József halála. Az ősrégi kollégium egyik tudós tanára: Tóth József hunyt el október 10-én. Egész élete szakadatlan munkában telt el és mikor nyugalmazták, akkor sem pihent, hanem egyháza szolgálatában dolgozott fáradhatlanul élte utolsó pillanatáig. Vasárnap délután temették el a 86 éves érdemes férfit a nagy közönség részvételével. Dicsőfi József lelkész gyönyörű imát mondott a megboldogult felett, a temetőben pedig, a megnyílt sírnál Csiky Lajos akadémiai tanár emlékezett meg fenkölt szavakban érdemeiről. Nyugodjék békével és emlékezetét őrizze meg ezer és ezer tanítványának hálás kegyelele.

— Uj doctor juris. Tóth Emil, Tóth Béla gyógyszerész szép készülségű fia, a debreczeni társadalmi élet egyik kedves és művelt tagja, a kolozsvári egyetemen a héten szép sikerrel jogtudorrá avattatott.

— Meghívó. A hajdúvármegyei tankerületi tanítók általános egyesülete, a Gönczy-egylet folyó hónap 22-ikén, délelőtt fél tíz órakor Böszörmény város városházának dísztermében tartja meg XVI-ik rendes- és II-ik vándorgyűlését.

— Felolvasó-esték a főiskolában. A főiskolai ifjuság által évenként rendeztetni szokott felolvasó-estéket október hó 24-én kezdik meg. Az esték, melyek a művelt közönségnek oly sok szellemi élvezetet szereztek, bizonyára az idén is látogatottak lesznek.

— A házadó kivetése. Az 1908. évi házadó kivetési lajstromok teljesen elkészültek és a városi adóügyosztálynál október 12—20. napjain köz-

szemlére vannak kitéve. Az adóügyosztály erről oly felhívással értesíti a háztulajdonosokat, hogy a lajstromokat a hivatalos órák alatt a jelzett helyen megtekinthetik és esetleges felszólalásaikat 15 napon át bejelenthetik.

— **Uj szaklap.** *A Műhely és Üzlet* címen új ipari és kereskedelmi szaklap jelent meg a Rác Lajos dr. kamarai segédtitkár szerkesztésében. A lap első számába Szávay Gyula titkár irt ajánló sorokat, szépen mutatva be és szellemesen a műhely és üzlet szoros viszonyát.

— **A műpártoló egyesület** november 22. és december 6-ika közt képkiallítást rendez.

— **A kereskedelmi iskola jubileumi ünnepe** holnap lesz városunkban. A szép ünnepség lefolyásáról lapunk legközelebbi számában megfogunk emlékezni.

— **Félaru vasuti jegyek.** A magyar királyi államvasutak igazgatósága a következő hirdetést teszi közzé: Az állami és törvényhatósági tisztviselők, továbbá az állami és törvényhatósági nyugdíjasok félaru vasuti jegy váltására jogosító arcképes évi igazolmányai a jövő 1909-ik évre leendő érvényesítés végett a magyar kir. államvasutak igazgatóságához (Budapest. VI. ker., Andrassy-ut 73. sz.) már folyó évi október hó 15-étől kezdve beküldhetők, legkésőbb azonban december hó 31-éig okvetlenül beküldendők. Azoknak az igényjogosultaknak, kiknek a folyó évben arcképes évi igazolmányuk még nem volt, a jövő 1909-ik évre azonban ily igazolmányt maguk részére szerezni kívánának, az igazolmány kiállítását ugyancsak a fent jelzett időben kell kérelmezniük. Különösen figyelmeztetjük és az ujak kiállításáért járó 1 korona kezelési illeték m. kir. postabélyegeken rovandó le. A postabélyegek a betérjesztendő névjegyzékre vagy kérvényre ragasztandók fel. Késpénz vagy okmánybélyeg kezelési illeték fejében nem ragasztatik fel. Ez alkalommal a nyugdíjasokat arra is figyelmeztetjük, hogy a folyamodványon a lakhelyükre illetékes közigazgatási hatóság által igazoltatni kötelesek azt, hogy semmiféle díjazott tisztséget vagy fizetéssel járó hivatalt nem viselnek.

— **A színház világitása.** A városi színházba bevezették a villamos világitást. Az igazgató azonban azon nézetben van, hogy őt a szerződés nem kötelezi villam-, csak gázvilágitásra és az előbbi különbözetének fedezését nem vállalja. A tanács az ügy békés elintézésével megbizta Oláh Károly tanácsnokot, aki a tárgyalások eredményét eldöntés végett atanácsához fogja terjeszteni.

— **Kiss Áron dr. halála.** Kiss Áron dr. Kiss Áron volt püspök fia, udvari tanácsos, nyugalmazott pedagógiai igazgató csütörtökön 63 éves korában elhunyt. Mintegy két héttel előbb betegeskedni kezdett, családja azonban azt hitte, hogy ez csak muló baj. Az elhunyt egy emberöltőn keresztül nagy és áldásos pedagógiai munkásságot fejtett ki és a népnevelési mozgalmakban nagy szerepet játszott. Mintegy negyven pedagógiai munkát irt. Munkásságát a Felső is méltányolta, amennyiben előbb királyi, majd nyugalomba vonulása alkalmával udvari tanácsosnak nevezte ki. Temetése folyó hó 16-án nagy közönség őszinte részvéte mellett ment végbe.

— **Győr város panasza a belügyminiszter ellen.** Érdekes elvi kérdésben döntött legutóbb a közigazgatási bíróság, azt a panaszt tárgyalva, amelyet Győr város törvényhatósági bizottsága tett az önkormányzati jog megsértése címén a belügyminiszter ellen. Győr városa helyhatósági állatorvosi állást szervezett s a szervezési szabályrendeletbe úgy iktatta be ezt az állást, hogy

választás útján a törvényhatósági bizottság tölti be. A belügyminiszter azzal a változtatással hagyta jóvá a határozatot, hogy a helyhatósági állatorvost nem a közgyűlés választja, hanem a főispán nevezi ki s a miniszter ehhez a változtatáshoz a város újabb fölterjesztésével szemben is ragaszkodott. Erre a város törvényhatósági bizottsága az Andrassy-féle garanciális törvény alapján panaszt tett a belügyminiszter ellen a közigazgatási bíróságnál, azzal vádolva, hogy hatáskörét túllépve, megcsonkította a város önkormányzati, illetve választási jogát. A közigazgatási bíróság Wlassics Gyula elnöklésével és Gozony László előadásában a minap tárgyalta ezt az ügyet s ítéletével Győr város panaszát elutasította. Az ítélet megokolása megállapítja, hogy a helyhatósági állatorvos a törvény értelmében a város tisztviselői létszámába tartozik, 1886. évi XXI. törvényeikk 80. szakasza pedig világosan megszabja, hogy a törvényhatósági állatorvost a főispán nevezi ki. Az 1900. évi XVII. törvényeikk ezt a szakaszt nem tette érvényen kívül, hanem csupán az állással járó hatáskört módosította, s így a belügyminiszter határozata nem sértette meg a város önkormányzati hatáskörét.

— **A fiumei utóak elnevezése.** Fiume város képviselőtestülete már régebben bizottságot küldött ki, melynek feladatává tette, hogy a város tereinek és utcáinak új elnevezéseket adjon. A bizottság azt az irányelvet követte munkájában, hogy az elnevezésekben a város olasz és magyar jellege jusson kifejezésre. Így a város főterét ezentul Dante-térnek fogják hívni, a legfőbb utcának Deák Ferenc-korzó lesz a neve. Az Andrassy-utca a Kossuth Lajos-utca nevet kapja, de az Andrassy név megmarad a régi Andrassy-tér elnevezésben. Türr István, Petőfi Sándor és Munkácsy Mihály is új utcákat kapnak. Ezenkívül magyar nevet viselnek már a Szapáry rakodópart, a Zichy moló, a Dániel Ernő moló, a Baross kikötő és a Baross moló és a Bathyány rakodópart.

— **Ojtóanyag termelése — állami kezelésben.** A ragadós állatbetegségek leküzdésére irányuló törekvés az ország állat állományának fentartása szempontjából felette fontos és szükséges. A földmivelési kormány évek óta nagy gondot fordít a ragadós állatbetegségek elleni védekezésre s hogy ezt a védekezést még hathatósabbá tegye, az ojtóanyag termelését állami kezelésbe akarja venni. Ezáltal az ojtóanyag termelése iránt növekedik a bizalom s feltehető az is, hogy az állami kezelésben előállított ojtóanyag ára olcsóbb lesz. A földmivelésügyi miniszter különösen a lépfene, sertésörbanc elleni ojtóanyag termelését akarja állami kezelésbe venni s e célból 200.000 koronát kíván fordítani az állami védőjtóanyag termelő intézet tevékenységének kiterjesztésére. De ezenkívül egy új ojtóanyag termelő intézet építését is tervezik, amelynek költségei 215.000 koronára rugnak. Ennek az új intézetnek felállítása azért szükséges, mert az ojtóanyag termelésével megbizott bakteriologiai intézet jelenlegi helyiségei az ojtóanyag termelés nagyobb arányu felkarolására elégtelen, másrészt pedig az ojtóanyag előállítására, kipróbálására, nagyobb számu kísérleti állatok elhelyezésére is kellenek helyiségek. Az új intézet az állami bakteriologiai intézet telkén fog felépülni.